

Policy Brief – tutkittua tietoa toimeentulotuen yhteydestä lastensuojelun tarpeeseen

TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI EHKÄISEE LASTENSUOJELUN TARVETTA

Johdanto

Lastensuojelun tarve on kasvanut viime vuosina. Esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuus on kolminkertaistunut viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Lastensuojelu itsessään ei välttämättä voi vaikuttaa kovinkaan paljon lastensuojelupalvelujen kysyntään. Lastensuojelun päätehtävä on turvata lapsen turvallinen kasvu ja kehitys. Varsinainen lastensuojelutarpeen ennaltaehkäisevä tehtävä on erityisesti lapsi- ja perhepalveluilla.

Lapsiperheiden arjessa pärjäämistä voidaan tukea myös taloudellisen tuen avulla, kuten esimerkiksi toimeentulotuella. Toimeentulotuki muodostuu Kelan perustoimeentulotuesta sekä hyvinvointialueiden vastuulla olevasta täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Kelan perustoimeentulotuki perustuu yhdenmukaiseen laskelmaan, eikä se välttämättä huomio yksilöllisiä erityistarpeita. Hyvinvointialueiden vastuulla olevaa täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää, jos hakijalla on erityistarpeita, esimerkiksi vaikea sairaus tai pitkäaikainen toimeentulotuen tarve. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on estää syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Köyhyys ja lastensuojelun tarve

Kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että köyhyys ja lastensuojelun tarve ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Köyhyys ei yksilötasolla selitä lastensuojelun tarvetta, mutta se on keskeinen taustatekijä esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmien taustalla. Lisäksi alueellisella tasolla köyhyys on keskeinen lastensuojelutarvetta selittävä tekijä. Huono-osaisten ja hyväosaisten alueiden ero on merkitsevää. Lisäksi kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että lapsiperheiden taloudellinen tuki ehkäisee lastensuojelun kysyntää.

Suomessa alueelliset sosioekonomiset erot ovat pienempiä kuin angloamerikkalaisissa maissa, joiden tilanteesta kansainväliset tutkimukset pääosin kertovat. Tässä tutkimushankkeessa tarkastelimme köyhyyden ja lastensuojelutarpeen välistä yhteyttä Suomessa; ja erityisesti sitä, ehkäiseekö täydentävä toimeentulotuki lastensuojelun kysyntää.

Tutkimuksen päätulokset

Tarkastelimme tässä tutkimuksessa, ehkäiseekö täydentävä toimeentulotuki lastensuojelun kysyntää. Tilastollisessa tutkimuksessa verrattiin eri kuntien tilanteita toisiinsa. Kunnissa on suurta vaihtelua sekä lastensuojelun kysynnän että täydentävän toimeentulotuen suhteen. Lastensuojelua ja toimeentulotukea kuvaavat indikaattorit tulkittiin kuntajärjestelmien ominaisuuksiksi. Aineistona käytettiin Sotkanetin indikaattoreita vuosilta 2018–2021. Tilastollisen tutkimuksen mukaan:

- Täydentävä toimeentulotuki puskuroi lastensuojelun kysyntää.
- Yhden vanhemman talouksille suunnattu lyhytaikainen toimeentulotuki ehkäisee lastensuojelun kysyntää.
- Täydentävä toimeentulotuki puskuroi köyhyyden ja lastensuojeluilmoitusten välistä yhteyttä sitä voimakkaammin, mitä enemmän kunnassa on köyhyyttä.

Haastattelututkimuksessa tarkasteltiin aikuissosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käsityksiä taloudellisen tuen merkityksestä lastensuojelun kannalta. Haastatteluun osallistui 23 sosiaalityöntekijä eri puolelta maata. Tutkimuksen mukaan:

- Kysymys toimeentulotuen merkityksestä on kiistanalainen sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Usein riskitilanteissa olevien perheiden haasteet ovat monimutkaisia ja pahimmillaan taloudelliseen tukemiseen keskittyminen voi piilottaa näkyvistä perheen psykososiaaliset ongelmat tai jopa pahentaa niitä.

- Kuitenkin tutkimus toi näkyviin erilaisia polkuja, joiden kautta täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki voi vähentää lastensuojelun tarvetta: Vaikutukset ilmenevät materiaalisella tasolla (esim. asumisen turvaaminen), psykososiaalisella tasolla (perheiden taloudellisen stressin vähentäminen ja vanhemmuuden tukeminen), yhteisöllisellä tasolla (perheiden sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen) ja sosiaalipalvelujen tasolla (yhteistyön vahvistaminen ja mahdollisuus suunnitelmalliseen sosiaalityöhön).

Policy Lab-prosessissa tiedusteltiin Kymenlaakson hyvinvointialueen työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä tilastollisen ja haastattelututkimuksen tuloksista. Policy Lab-prosessissa toteutettiin yhteensä 22 fokusryhmähaastattelua (115 henkilöä). Tutkimuksen mukaan:

- Taloudellinen tuki on tehokas lastensuojelun interventio, jos se on osa suunnitelmallista sosiaalityötä.
- Suunnitelmallinen työ edellyttää tiivistä yhteistyötä lastensuojelun ja taloudellisen tuen myöntävän yksikön kanssa.
- Suunnitelmallinen työ edellyttää selkeitä ohjeistuksia. Sosiaalityöntekijät kärsivät eettisestä kuormituksesta epäselvien linjausten ja puutteellisten taloudellisen tuen mahdollisuuksien vuoksi.

Tutkimushankkeen toteutus

Tutkimus perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaan ”Toimeentulotuki lastensuojelun ennaltaehkäisevänä välineenä” -tutkimushankkeeseen (VN/13990/2021). Tutkimushankkeessa oli kolme osaa:

- Itä-Suomen yliopiston toteuttama tilastollinen tutkimus (Juulia Hietämäki, Laura Häkkinen, Piia Seppälä ja Timo Toikko).
- Laurea-ammattikorkeakoulun toteuttama laadulliseen asenneväittämämetsodiin perustuva ammattilaisten haastattelututkimus (Kari Eklund, Tarja Juvonen ja Teemu Rantanen)
- Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socomin ja Kymenlaakson hyvinvointialueen toteuttama Policy Lab -prosessi, jossa tuotettua tutkimustietoa törmäytettiin käytännön työympäristössä (Andreas Baldschun ja Nina Lindeman).

Suosituksset:

- Hyvinvointialueiden tulee yhdenmukaistaa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiskäytännöt. Tällä hetkellä joissakin kunnissa täydentävää toimeentulotukea saavien osuus perustoimeentulotuen saajista on 10 prosenttia ja toisissa kunnissa osuus saattaa olla yli 30 prosenttia. Erilaiset käytännöt asettavat kuntien asukkaat eriarvoiseen asemaan.
- Hyvinvointialueiden tulee panostaa suunnitelmalliseen lapsiperheiden täydentävään ja ennaltaehkäisevään toimeentulotukeen. Suunnitelmalliseen sosiaalityön toteutumiseen tarvitaan riittävät ja yhdenmukaiset resurssit. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärissä on alueellisesti varsin suurta vaihtelua.
- Lastensuojelun ja aikuissosiaalityön yhteistyötä tulee kehittää erityisesti taloudellisen avustamisen näkökulmasta. Lastensuojelu ja lapsiperheiden palvelut tarvitsevat laajemmat oikeudet taloudellisen tuen myöntämiseen. Lisäksi taloudellisessa avustamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi taloussosiaalityön viitekehystä.
- Lastensuojelutarpeen ehkäisy on monitahoinen asia. Toimeentulotuki on vain yksi merkittävä osa ehkäiseviä toimia. Sen lisäksi tarvitaan hyvin toimivia lapsiperheiden peruspalveluita, mutta myös järjestöjen tuottamia monipuolisia lasten harrastusmahdollisuuksia.

Lisätietoja

Professori Timo Toikko,
Itä-Suomen yliopisto,
p. 050 5249708,
sposti. timo.toikko@uef.fi

Tutkimushanke on rahoitettu
Sosiaalityön yliopistotasaisen
tutkimuksen valtionavustuksesta
(VN/13990/2021).

Julkaisut

Tutkimushankkeesta on tähän mennessä ilmestynyt seuraavat julkaisut:

Hietämäki, J., Seppälä, P., Häkkilä, L., & Toikko, T. (2023) The Quality of Child Protection Buffers the Need for Emergency Child Removals—An Analysis of the Finnish Child Protection System. *Journal of Social Service Research*, 49(5), 582–594.

Hietämäki, J., Seppälä, P., Häkkilä, L., & Toikko, T. (2023) Family support services reduce the demand for emergency child removals at the community level. *European Journal of Social Work*.

Häkkilä, L., Seppälä, P., Hietämäki, J., & Toikko, T. (2022). Financial support for households and the demand for child protection services—a municipality-level analysis of income support for single-parent households and reimbursements for depression medicines. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 42(13/14), 50-65.

Juvonen, T., & Marttila, A. M. (2023). Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen yhteys lastensuojelun kysyntään. Kirjallisuuskatsaus. *Laurea julkaisut* 201.

Toikko, T., Seppälä, P., & McLaughlin, T. (2022) Additional income support buffers the demand for child protection services at the municipality level. *International Journal of Social Welfare*.

Toikko, T., Seppälä, P., Häkkilä, L., & Hietämäki, J. (2022). Family support services buffer the effect of child welfare notifications on child removals. *Child & Family Social Work*.